

Atasözlerinin İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi

Tufan BİTİR¹, Mehmet ATAY²

Öz

Araştırmanın amacı, atasözlerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini belirlemektir. Araştırma, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem ile gerçekleştirilmiş olup araştırmada karma yöntem tasarımlarından sıralı açıklayıcı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında, atasözlerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini belirlemek için Gerçek Deneysel Desenlerden “Öntest- Sontest Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen” kullanılmıştır. Araştırmada ölçümlerden elde edilen nicel veriler, SPSS programı ile analiz edilip bağımsız gruplar t-testi uygulanarak sonuçlar bulgular kısmında tablolara aktarılmıştır. Araştırmanın nitel kısmında ise görüşme tekniği kullanılmış ve öğrencilerin uygulama sürecine yönelik atasözleri yoluyla gerçekleştirilen eleştirel düşünme etkinlikleri hakkında görüşleri alınmıştır. Alınan görüşlerden elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuş, katılımcıların ifadelerine doğrudan yer verilerek tematik kodlama tekniği ile raporlaştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Aydın ili Germencik/Ortaklar bölgesinde bir devlet okulunda öğrenim gören kontrol grubundan 25 ve deney grubundan 25 öğrenci olmak üzere toplam 50 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Nicel ve nitel veri toplama araçlarından elde edilen veriler doğrultusunda; atasözlerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine olumlu etkisinin olduğu, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin hoşlarına gittiği, bu etkinliklerin dil ve düşünme becerilerine katkı sağladığını ve bu etkinliklerle ders işlemeye devam etmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, ilkokul ders kitaplarında atasözlerine daha fazla yer verilmesi ve eğitim öğretim etkinliklerinde atasözlerinin daha fazla kullanılması önerilir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul öğrencileri, atasözleri, eleştirel düşünme.

The Effect of Proverbs on the Critical Thinking Skills of Primary School Fourth Grade Students

Abstract

The aim of the study is to determine the effect of proverbs on the critical thinking skills of fourth grade primary school students. The research was conducted with mixed method in which quantitative and qualitative research methods were used together and sequential explanatory design was used in the research. In the quantitative part of the research, "Randomized Design with Pre-test-Post-test Control Group" from Real Experimental Designs was used to determine the effect of proverbs on students' critical thinking skills. The quantitative data obtained from the measurements in the research were analyzed with the SPSS program and the results were transferred to the tables in the findings section by applying the independent groups t-test. In the qualitative part of the research, the interview technique was used and the opinions of the students about the critical thinking activities carried out through proverbs for the application process were taken. The data obtained from the opinions were presented in tables, and the statements of the participants were directly included and reported with the thematic coding technique. The study group of the research consisted of a total of 50 primary school fourth grade students, 25 students from the control group and 25 students from the experimental group, studying in a public school in

¹ Dr, Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEB), Aydın/Türkiye, tufan_bitir@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9260-6354>

² Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEB), Aydın/Türkiye, metali65@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-0997-0819>

Germencik/Ortaklar region of Aydın province in the 2023-2024 academic year. In line with the data obtained from quantitative and qualitative data collection tools, it was concluded that proverbs had a positive effect on the critical thinking skills of primary school fourth grade students, that primary school fourth grade students liked the activities implemented to develop critical thinking skills through proverbs, that these activities contributed to their language and thinking skills, and that they wanted to continue teaching with these activities. In this direction, it is recommended to include more proverbs in primary school textbooks and to use proverbs more in educational activities.

Keywords: Primary school students, proverbs, critical thinking.

Makale Geçmişi	Geliş: 15.06.2024	Kabul: 27.06.2024	Yayın: 30.06.2024
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atf	Bitir, T. & Atay, M. (2024). Atasözlerinin İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi. <i>Uluslararası Eğitimde Mükemmellik Arayışı Dergisi (UEMAD)</i> , 4 (1), 41-51.		

Giriş

Atasözü, TDK internet sitesinde yer alan Güncel Türkçe Sözlükte (TDK, 2024) “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz; deme, mesel, sav, darbimesel” olarak ifade edilmektedir. Atasözleri, bir dilin ait olduğu kültür ile arasındaki bağı ortaya koyan en temel söz varlıkları arasında yer almaktadır (Aydın, 2013; Duman, 2012; Karakuş ve Keçe, 2012; Sherzer, 1987). Bu bağlamda atasözlerinin ait oldukları toplumun örf ve adetleri, gelenek, görenekleri, yaşayış tarzı, olaylar karşısında tutumları, inançları, dili kullanma becerisi, düşünme potansiyelleri, eleştiri kabiliyeti hakkında birçok bilgi verebileceği söylenebilir (Aksoy 1995; Mieder 2010).

Atasözleri, sadece geçmişin bilgilerini aktarmakla kalmaz, aynı zamanda bireylere farklı perspektifler sunarak soyut düşünmeyi teşvik eder, problem çözme ile karar verme süreçlerini destekleyerek bireylerin daha bilinçli ve eleştirel düşünen bireyler olmasına katkıda bulunur (Batur ve Soyuçok, 2019). Bu nedenle, atasözlerinin eleştirel düşünme üzerindeki etkisini göz ardı etmemek ve bu sözleri sadece geleneksel değerler olarak değil, aynı zamanda zihinsel gelişim araçları olarak da değerlendirmek önemlidir.

Nitekim alanyazında atasözlerini anlayabilmek için iyi bir düşünme ve yargılama becerisine sahip olmanın gerekliliği belirtilmekte (Gibbs ve Beitel, 1995) ve bu doğrultuda atasözlerinin anlaşılması ile zihin performansı arasında bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır (Uekerman, Thoma ve Daum, 2008). Atasözleri, genellikle belirli bir duruma veya olaya farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu çeşitlilik, bireylerin bir olayı veya durumu farklı açılardan değerlendirmelerine yardımcı olur. Bu bağlamda atasözleri, bireylerin bir sorunla yüz yüze geldiğinde soruna yönelik nasıl çözümler ürettiği ve nasıl sorguladığı ile ilgili bilgi vermektedir. Dolayısıyla atasözlerinde düz ve sade bir anlatım yoktur. Bunun tersine olaylara ve durumlara eleştirel bakış mevcuttur. Atasözleri genellikle mecaz anlamlar ve metaforlar içererek soyut düşünmeyi teşvik eder. Bu tür soyut ifadeler, bireylerin düşüncelerini daha geniş bir perspektifle ele almalarına olanak tanır. Bu sebeple atasözlerinin metnin geneline yönelik bağlamı önemli ölçüde etkilediği için bir metni okuyan birey metindeki atasözlerine hâkim değilse okuduğu metni tam olarak anlayamayacağı ifade edilmektedir (Katz ve Ferretti, 2003).

Anlamada, düşünmede ve yorumlamada bu denli öneme sahip atasözlerini eğitim öğretim faaliyetlerinde sıkça kullanmak öğrencilerin okumalarını, okuduklarını anlamalarını, okudukları üzerine düşüncelerini ve okuduklarını yorumlamalarını doğrudan etkileyecektir. Ayrıca atasözlerinin içinde barındırdığı mecaz anlam, öğrencinin olaylara farklı bir açıdan eleştirel bir bakış açısı temeliyle yaklaşmasını sağlayacaktır. Bu bilgiler ışığında atasözlerinin bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için önemli bir araç olduğu söylenebilir. Eleştirel düşünme, bilgiyi değerlendirme, analiz etme, sentezleme ve uygulama becerisidir. Bu beceri, doğru bilgiye ulaşma, mantıklı kararlar verme ve sorun çözme süreçlerinde önemli bir rol oynar. Eleştirel düşünme, bireylerin sadece bilgi edinmelerini

değil, aynı zamanda bu bilgiyi sorgulamalarını ve derinlemesine anlamalarını sağlar. Özellikle ilkökul çağlarında öğrencilerin eleştirel bakış açısına sahip olmaları ve dolayısıyla eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerinin temellerinin atılması oldukça önemlidir. Bu beceri, öğrencilerin bilgiyi analiz etmelerine, yorumlamalarına ve problem çözmelerine yardımcı olur.

Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, ilkökul eğitiminde atasözlerinin Türkçe derslerinde kullanımının önemini vurgulayarak, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için nasıl etkili bir araç olabileceğini incelemektir. Atasözleri, ilkökul öğrencilerinin eğitim öğretim hayatlarında bu denli öneme sahip olmasına karşın 2023-2024 eğitim öğretim yılında Türkçe ders kitabı olarak okutulan kitaplarda yeterince yer almadığı tespit edilmiştir. Türkçe ders kitabında atasözleri sayısı temalar düzeyinde Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

İlkökul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalara Ait Atasözleri Sayısı

TEMALAR	1.Tema	2.Tema	3.Tema	4.Tema	5.Tema	6.Tema	7.Tema	8.Tema	TOPLAM
Atasözü sayısı	4	6	3	3	1	2	2	2	23

Tablo 1 incelendiğinde 2023-2024 eğitim öğretim yılında Türkçe ders kitabında toplam 23 atasözünün yer aldığı görülmektedir. Bu sayı, yeni nesle Türk dilini ve Türk kültürü kavratmak için bir araç olan atasözlerinin Türkçe ders kitabı için yetersiz sayılabilecek düzeyde olduğu söylenebilir.

Ayrıca alanyazında ilkökul düzeyinde atasözleri ile ilgili sınırlı çalışmalara rastlanmıştır. Karaca ve Pesen (2023)'in ilkökul dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinin yaratıcı düşünmeyi desteklemesini incelediği çalışmasında atasözlerinin yaratıcı düşünme ile ilgili yönüne odaklandığı görülmektedir. Batur ve Soyucok (2019) Türkçe Ders Kitaplarında atasözlerinde eleştirel düşünme unsurlarına yönelik bir betimsel tarama çalışması gerçekleştirmiş fakat bu çalışma ortaokul ders kitapları ile sınırlı kalmıştır. Alanyazın incelendiğinde ilkökul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini atasözleri aracılığıyla geliştirmeye yönelik uygulamalı bir çalışma tespit edilememiştir. Bu sebeple bu çalışmanın sonuçları alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayabilir. Ayrıca çalışmanın sonuçları atasözlerini eleştirel bir şekilde düşünmelerine yardımcı olacak yeni yöntemler ve stratejiler geliştirmeye yönelik bir temel oluşturabilir.

Atasözleri, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine, kültürel bilincini artırmalarına, ahlaki gelişimlerini desteklemelerine ve düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olan değerli bir eğitim aracıdır. Eğitim ortamlarında atasözlerinin aktif bir şekilde kullanılması, öğrencilerin bu faydalardan en üst düzeyde yararlanmalarını sağlayacaktır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, atasözlerinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Atasözlerinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisi nasıldır? (Öntest-Sontest)
- İlkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin, atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik yapılan etkinlikler hakkındaki düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

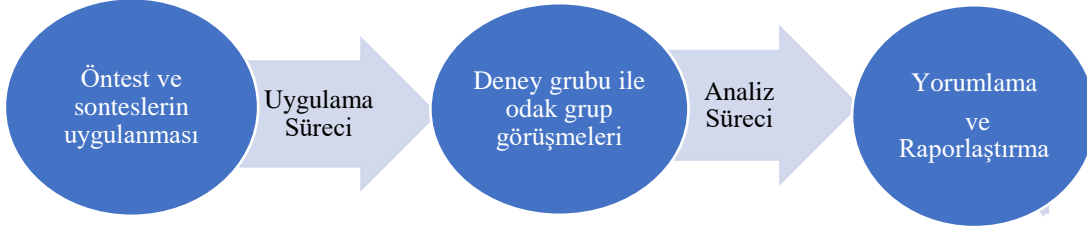
Araştırma, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem ile gerçekleştirilmiştir. Karma Yöntem; araştırmacının araştırma için hem nicel hem de nitel veriler topladığı, elde ettiği verileri birbiriyle birleştirdiği ve sonra nicel ve nitel verileri birleştirmenin avantajlarını kullanarak araştırmaya yönelik sonuçlar çıkardığı bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın tercih edilmesinin amacı, araştırmacının nicel veriler ile nitel verileri bütünleştirmenin araştırma problemini daha iyi açıklayacak olmasıdır (Creswell, 2017). Bu sebeple araştırmacı,

çalışmaya konu olan sorunun sadece nicel verilerle açıklanamayacağına inanarak araştırmada nitel verilerden de yararlanmayı uygun bulmuş ve bu sebeple çalışma karma modelde tasarlanmıştır.

Bu araştırmada karma yöntem tasarımlarından sıralı açıklayıcı desen kullanılmıştır. Bu desende araştırmaya nicel veri toplama araçlarıyla başlanır. Araştırma sonuçlarını detaylı bir biçimde değerlendirmek için nitel veri toplama araçlarıyla süreç ilerler (Creswell ve Clark, 2018). Araştırma modeline ilişkin akış şeması Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1

Sıralı Açıklayıcı Karma Desen Akış Şeması

Araştırmanın nicel kısmında, atasözlerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini tespit etmek için Gerçek Deneysel Desenlerden “Öntest- Sontest Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen” kullanılmıştır. Bu desende seçkisiz atama ile iki grup seçilir. Gruplardan biri kontrol diğeri deney grubu olarak rastgele belirlenir. Daha sonra iki gruptaki katılımcıların uygulama öncesinde ölçümleri alınır. Ardından deney grubuna uygulama süreci işletilirken kontrol grubuna işletilmez. Son olarak gruptaki katılımcıların ölçümleri aynı araç ile yeniden yapılır (Büyüköztürk, 2014). Araştırmada ölçümlerden elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilerek bulgular kısmında tablolara aktarılmıştır. Araştırmanın nitel kısmında ise nicel verileri grup odak görüşme tekniğinden elde edilen nitel veriler ile destekleyerek daha iyi tartışmak için görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın nitel kısmında uygulama sürecine yönelik öğrencilerin atasözleri yoluyla gerçekleştirilen eleştirel düşünme etkinlikleri hakkında görüşleri alınmıştır. Alınan görüşlerden elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuş, katılımcıların ifadelerine doğrudan yer verilerek tematik kodlama tekniği ile raporlaştırılmıştır.

Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini; 2023-2024 eğitim öğretim yılında Aydın ili Germencik/Ortaklar bölgesinde bir devlet okulunda öğrenim gören kontrol grubundan 25 ve deney grubundan 25 öğrenci olmak üzere toplam 50 ilköğretim dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini için seçilen okul, çalışmayı yürüten ve sınıf öğretmeni olarak görev yapan araştırmacının görev yapmakta olduğu okul olması sebebiyle evren kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Okulda çalışma grubunda yer alacak deney ve kontrol grubundaki öğrenciler ise basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Okulda dördüncü sınıflardan iki şube olması sebebiyle rastgele olarak gruplardan biri kontrol grubu diğeri grup ise deney grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilere ait bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Çalışma Grubuna Ait Cinsiyet Durumu

Şube	Kız	Erkek	Toplam
4-A (Kontrol Grubu)	11	14	25
4-B (Deney Grubu)	12	13	25
Genel Toplam	23	27	50

Tablo 2 incelendiğinde, çalışma grubundaki öğrencilerin cinsiyet dağılımı görülmekte olup 50 kişilik çalışma grubunun 23 kız ve 27 erkek olmak üzere toplam 50 öğrenciden oluştuğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmı için elde edilen veriler, ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerin düzeyleri göz önünde bulundurularak Demir (2006) tarafından geliştirilen “Eleştirel Düşünme Ölçeği” ile elde edilmiştir. Bu ölçek araştırmanın uygulama süreci öncesi öntest; uygulama sonrası ise sontest olarak uygulanmıştır. İlgili ölçek, ölçek geliştirme

sürecinde yapılan literatür çalışması sonucunda birçok kaynağın taranması ve ölçme aracının incelenmesi sonucu geliştirilmiştir. Öncelikle taslak olarak belirlenen ölçeğin kapsam ve yapı geçerliğini belirlemek için Sınıf Eğitimi alanında uzman iki alan uzmanıyla görüşülmüştür. Ölçek taslağının güvenilirliği için “test-tekrar test yöntemi” kullanılmıştır. Taslak ölçek 201 öğrenciye uygulanmış ve elde edilen veriler çift serili (biserial) korelasyon ve pearson momentler çarpımı korelasyonu ile analiz edilmiştir. Ölçeğinin çift serili korelasyon katsayılarının “-0.036” ile “0.872” arasında olması “yüksek” düzeyde ve olumlu bir ilişkiyi” ifade etmektedir. Ölçeğin taslağı iki kez uygulanmış ve uygulama sonucu tespit edilen toplam puanlar pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile analiz edilmiştir. Elde edilen “0.708” değer “yüksek düzey eleştirel düşünme-analiz becerisinin” aritmetik ortalama değeri olarak belirlenmiştir. Ölçeğin kullanılması için ölçek sahibinden yazılı olarak kullanım izni alınmıştır.

Çalışmanın nitel verileri ise öğrencilerle yapılan ve araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu dört temel soru ve soruların altlarında bulunan beş alt sorudan meydana gelmiştir. Görüşme formundaki soruların belirlenmesinde ilgili literatür taraması yapılmış ve 20 yıldır görev yapmakta olan bir sınıf öğretmeni ve alan uzmanı olan bir akademisyenden uzman görüşü alınarak görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formu; ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin kendilerine sağladığı katkılar, eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin hoşlarına giden yönleri, etkinliklerin kendilerini zorlayan yönleri ve etkinliklerin Türkçe derslerinde kullanılmasına ilişkin görüşlerine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Odak grup görüşmeleri yapabilmek için deney grubundaki öğrencilerin velilerinden “veli onam formu” ile izin alınmış ve izin veren velilerin öğrencileri ile grup odak görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle beşerli gruplar halinde görüşülmüş ve görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Verilerin toplanması ve analizi

Öncelikle araştırmacı tarafından rastgele belirlenen deney ve kontrol gruplarına ön test olarak “Eleştirel Düşünme Ölçeği” uygulanmıştır. Ardından Türkçe dersi kontrol grubuna 8 hafta boyunca ders kitaplarındaki müfredat etkinlikleriyle işlenmiştir. Aynı süreçte deney grubuna ise Türkçe dersindeki müfredatta yer alan etkinliklerin atasözleri ile zenginleştirilmesi yoluyla işlenmiştir. Ders kitabında yer alan metinlere ait etkinliklere metinlerin ana teması doğrultusunda uzman görüşleri ile belirlenen atasözleri eklenmiştir. Her metne ait etkinlikler belirlenen atasözleri ile zenginleştirilerek işlenmiştir. 8 haftanın ardından hem kontrol hem de deney grubuna son test olarak yine “Eleştirel Düşünme Ölçeği” uygulanmıştır. Ardından ön test ve son testlerden elde edilen elde edilen nicel veriler SPSS 27 programı aracılığıyla bağımlı örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Verilerin analizine başlamadan önce, analize uygun olup olmadığına karar vermek amacıyla normallik varsayımının ve çok değişkenli normalliğin sağlanıp sağlanmadığı incelenmiştir. Normallik varsayımının karşılanıp karşılanmadığı, çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanarak ve Kolmogorov-Smirnov testi yapılarak incelenmiştir. Nicel verilerin analizinde; ortalama, standart sapma hesaplanacak ve verilerin analizlerinde $p < .05$ anlamlılık değeri esas alınmıştır.

Nitel verilerin analizinde ise içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın nitel verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerekli soruların öğrencilere sözel olarak yöneltilmesiyle elde edilmiştir. Öğrencilerle görüşmeler uygulama yapılan sınıfta gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların izni doğrultusunda odak grup görüşmeleri ses kaydına alınarak görüşme sonrasında yazıya geçirilmiştir. Her görüşme ortalama 25 dakika sürmüştür. Araştırmanın nitel verilerinin analizi, içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Veri analizi sürecinde, öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilerle birlikte kodlamalar ve tablolar oluşturulmuştur. Öncelikle öğrenci görüşleri ses kayıtları dinlenerek analiz edilmiş ve öğrenci görüşlerinde en çok tekrarlanan ifadelerle yönelik temalar oluşturulmuştur. Daha sonra hangi temayı kaç öğrencinin ifade ettiği belirlenmiş ve öğrenci ifadelerinden doğrudan alıntılar yoluyla tablolastırılarak raporlaştırılmıştır. Katılımcıların gizli tutulması amacıyla her bir öğrenciye bir rumuz tanımlanmıştır (Ö1: Öğrenci 1, gibi).

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmanın nicel bölümüne veri toplamak için Demir (2006) tarafından geliştirilen “Eleştirel Yazma Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmesi ve doktora tezinde başarıyla kullanılabilmiş olması ölçeğin bu çalışmada da kullanılmasına önemli bir gerekçe oluşturmuştur. Bu sebeple çalışmanın nicel verilerinin alanyazında kabul görmüş bu ölçek ile toplanması çalışmanın geçerlik ve güvenirlğine katkı sağlamaktadır.

Nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenirllik sayısal değerlerle ifade edilebilmektedir. Fakat nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlği sayısal değerlerle ifade etmenin çok güç olması sebebiyle nitel araştırmalarda inandırıcılık (trustworthiness) kriteri göz önünde bulundurulur (Houser, 2015; Krefting, 199; Merriam, 2013). Guba ve Lincoln (1982) inandırıcılık için kriterleri; inanılrlık, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik olmak üzere dört ana başlık altında toplamıştır. Creswell (2003) nitel bir çalışmada bu kriterlerin en az birinin açıkça belirtilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sebeple çalışmanın nitel yönünün geçerlik ve güvenirlğini ifade etmek için bu kriterler detaylı bir şekilde ifade edilmiştir.

Araştırmanın nitel boyutunda görüşme yoluyla veriler toplanırken öğrencilerin kendilerini rahat hissedecekleri bir ortamda görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun için ise en uygun ortam olarak 8 haftalık uygulamanın gerçekleştiği ve araştırmacıların öğrencilerle zaman geçirdiği sınıf ortamı tercih edilerek öğrencilerin rahat bir şekilde düşüncelerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Görüşmeler öğrencilerin talep ettikleri zaman dilimi olan öğle arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada neden öğrencilerin görüşlerine başvurulduğu, onlardan alınan görüşlerin nerede kullanılacağı, yapacakları görüşmenin çalışmaya sağlayacağı katkı gibi hususlar öğrencilere içtenlikle açıklanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler araştırmanın bulgular kısmında temalar altında sunulmuş ve öğrencilerin doğrudan ifadelerinden örneklerle desteklenerek araştırmanın inandırıcılık kriteri artırılmaya çalışılmıştır.

Nitel verilerde teyit edilebilirlik kriterinin sağlanması açısından araştırmanın tüm aşamaları detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Tema, kategori ve kodları oluştururken iki alan uzmanından görüş alınmıştır. Veri toplama araçlarının tespit edilmesinde alanyazın taramasından veri analiz süreçlerine kadar geçen aşamalarda alan uzmanı akademisyen desteğine başvurulmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı analiz edilerek yorumlanmasının ardından bir araya getirilmiştir. Araştırmacının rolünün nitel çalışmaların başlangıcında ifade edilmesi, araştırmacı ile ilgili özelliklerin etki edebileceği muhtemel önyargıları etkilemesi bakımından önemlidir. Bu sebeple araştırmacının konuyla ilgili deneyimi açıklanmalıdır (Creswell, 2021). Araştırmacılarından biri Eğitim Yönetimi alanında yüksek lisansını yapmış bir eğitim kurumu yöneticisidir. Diğer araştırmacı ise Türkçe Eğitimi alanında doktora eğitimini tamamlamış, eleştirel düşünme ve eleştirel yazma alanlarında araştırmalar yapmış, hakemli dergilerde makaleleri yayımlanmış devlet okulunda görev yapan bir öğretmendir. Bilimsel araştırmalarda özellikle insanlarla çalışılırken evrensel olarak kabul görmüş onay, gizlilik, aldatmama, özel hayata saygı duyma ve zarar vermeme gibi etik hususlar göz önünde bulundurulmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çerçevede öğrencilere araştırmanın amaç ve hedefleriyle ilgili kapsamlı açıklamalar yapılmış, araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmış ve öğrencilerin ailelerine veli onam formu imzalatılmış, grup odak görüşmeler veli izni doğrultusunda ses kaydına alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen veriler ışığında bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, araştırma alt problemlerinin sırası doğrultusunda tablolarla sunulmuştur. Araştırma bulgularına geçmeden önce deneysel çalışmalardaki temel kabullerden biri olan “deney ve kontrol gruplarının denkliği” ile fikir edinebilmek amacıyla deney ve kontrol gruplarına uygulanan öntestlere ait sonuçlar bağımlı örneklem t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Grupların Denkliği İçin Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Öntestlere Ait t-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	SS	df	t	p
Kontrol Grubu Öntest	25	43.80	14.19	24	-.54	.59
Deney Grubu Öntest	25	45.47	13.11	24		

Tablo 3 incelendiğinde, kontrol grubunun öntest ortalamasının ($\bar{X}$:43.80) deney grubunun öntest ortalamasının ise ($\bar{X}$:45.46) olarak tespit edildiği görülmektedir. Bu sonuçlar neticesinde kontrol ve deney gruplarının öntestlerden aldıkları puanların farkının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı ifade edilebilir (p :.59, p >.05). Bu bulgular doğrultusunda kontrol ve deney gruplarının öntest puanlarının birbirine yakın olduğu, dolayısıyla uygulamaya başlanmadan önce grupların benzer özelliklerde olduğu söylenebilir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Atasözlerinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisi nasıldır?” sorusuna yönelik yapılan analizlerin sonuçları tablolarla verilmiştir. Bu bölümde, araştırmada elde edilen verilerin dağılımının analiz sürecinde kullanılacak testleri doğrudan etkilemesi sebebiyle kontrol gruplarına ait öntest ve sontest puanlarının normal dağılıma uygunluk gösterip göstermemesi incelenmiştir. Normal dağılıma uygun olan veriler için parametrik testler, normal dağılıma uygun olmayan veri setleri için parametrik olmayan (non-parametrik) testler tercih edilmektedir (Baştürk, 2010, s.13; Sönmez ve Alacapınar, 2013, s.167). Bu sebeple çalışmada öntest ve sontest verilerinin dağılım durumlarını tespit edebilmek için normallik testi yapılmıştır. Shapiro-Wilk testinin katılımcı sayısının 50’den az olduğu durumlarda kullanılması (Andrew, 2013; Kul, 2014, s.27) sebebiyle verilerin analizinde Shapiro-Wilk testi kullanılmıştır. Bu teste ait sonuçlar Tablo 4 ve Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 4

Kontrol ve Deney Grubuna Ait Öntest ve Sontest Verilerine Ait Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları

Yapılan Testler	Statistic	df	p
Kontrol Grubu Öntest	.95	25	.058
Kontrol Grubu Sontest	.93	25	.051
Deney Grubu Öntest	.95	25	.056
Deney Grubu Sontest	.96	25	.064

* p >.05 (anlamlı)

Tablo 4’te öntest ve sontest verilerinin dağılım durumunu tespit edebilmek için uygulanan Shapiro-Wilk Testi sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre, öntest ve sontest verilerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir (p >.05). Araştırmanın öntest ve sontest verilerinin basıklık ve çarpıklık sonuçları ise Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

Kontrol ve Deney Gruplarına Ait Öntest ve Sontest Verilerinin Dağılımına İlişkin Basıklık ve Çarpıklık Katsayıları Sonuçları

Yapılan Testler	Skewness		Kurtosis	
Kontrol Grubu Öntest	.84	.46	.99	.90
Kontrol Grubu Sontest	.85	.46	1.05	.90
Deney Grubu Öntest	.75	.46	.73	.90
Deney Grubu Sontest	-.43	.46	-.30	.90

Tablo 5’te normallik testi kapsamında öntest ve sontest puanlarının dağılımına ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayıları belirlenmiştir. Tabachnick ve Fidel (2013) basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.5 ve +1.5 aralığında; Huck, (2012) ve Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham (2013) ise -1 ve +1 aralığında normal dağılım gösterdiğini ifade etmiştir. Araştırmadaki verilerden elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin öntest verileri için (skewness= .84/.46 ve .75/.46; kurtosis=.99/.90 ve .73/.90) ve sontest verileri için (skewness= .85/.46 ve -.43/.46; kurtosis= 1.05/.90 ve -.30/.90) normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Öntest ve sontest veri setleri arasındaki dağılımın normal olması sebebiyle

gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için Bağımlı Örneklem T-testi tercih edilmiştir. Bağımlı Örneklem t-testi sonuçlarına Tablo 6 ve Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 6

Kontrol Grubu Öğrencilerine Ait Bağımlı Örneklem t-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	SS	df	t	p
Öntest	25	43.80	14.19	24	-4.92	.001
Sontest	25	49.97	13.46	24		

Tablo 6 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin öntest ve sontest puanlarının karşılaştırılması için yapılan bağımlı gruplar t-testi sonucunda, öntest ($\bar{X}$: 43,80) ve sontest ($\bar{X}$: 49,97) puanları arasında istatistikî olarak bir fark bulunmuştur (p: .001<.005). Fakat kontrol grubuna ait öntest ve sontest puanları arasında sayısal olarak bir fark bulunmasına karşın bu farkın istatistikî olarak anlamlı olmadığı ifade edilebilir. Deney grubu öğrencilerine ait Bağımlı Örneklem t-testi sonuçlarına tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7

Deney Grubu Öğrencilerine Ait Bağımlı Örneklem t-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	SS	df	t	p
Öntest	25	45,47	13,11	24	-10,88	.001
Sontest	25	70,80	18,31	24		

Tablo 7 incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin öntest ve sontest puanlarının karşılaştırılması için kullanılan bağımlı gruplar t-testi sonucunda öntest ($\bar{X}$:45,47) ve sontest ($\bar{X}$:70,80) puanları arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p .001<.005).

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik yapılan etkinlikler hakkındaki düşünceleri nelerdir?” sorusuna yönelik yapılan analizlerin sonuçları tablolarla verilmiştir. Bu bölümde, deney grubu öğrencileriyle gerçekleştirilen görüşmeden elde edilen öğrenci ifadeleri, tematik kodlama tekniği ile incelenerek temalara ayrılmış bazı öğrencilerin doğrudan ifadeleriyle tablolaştırılmıştır. İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin kendilerine sağladığı katkılar ile ilgili görüşleri temalara ayrılarak doğrudan öğrenci ifadeleriyle Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Atasözleri Yoluyla Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Uygulanan Etkinliklerin Kendilerine Sağladığı Katkılar ile İlgili Görüşleri

Görüşler (Temalar)	Görüş Sayısı	Öğrenci İfadeleri
Dil becerilerine katkı sağlama	10	“Atasözlerini öğrenerek kelime hazinem gelişti” (Ö-6) “Artık bir yazı yazarken atasözlerini kullanarak yazdıklarımın daha anlamlı olmasını sağlıyorum.” (Ö-15) “Konuşurken atasözlerini kullanarak anlatmak istediğimi daha iyi anlatıyorum.” (Ö-3)
Düşünce becerilerine katkı sağlama	10	“Atasözleri benim yorumlama kabiliyetimi olumlu etkiledi.” (Ö-4) “Atasözlerindeki mecaz anlamlar benim düşünmemi geliştirdi.” (Ö-11) “Etkinliklerden sonra olaylara bakış açımı değişti.” (Ö-17)
Öğrenilenin kalıcılığına katkı sağlama	6	“Uzun bir metni tek cümlelik atasözü ile hatırlayabiliyorum.” (Ö-8) “Atasözleri sanki mâni gibi tekerleme gibi aklımda kolayca kalıyor.” (Ö-22) “Atasözlerini günlük hayatta annem ve babam da çok kullandığı için derste öğrendiklerimi unutmuyorum.” (Ö-18)

Görüşler (Temalar)	Görüş Sayısı	Öğrenci İfadeleri
Kültürel bilinci artırmaya katkı sağlama	4	<i>"Atasözleri ile atalarımızın olaylara geçmişteki bakış açılarını öğrendik." (Ö-7)</i> <i>"Atasözleri ile büyüklerimizin tecrübelerinden faydalaniyoruz." (Ö-24)</i> <i>"Etkinliklerle geçmişteki insanların ahlaklı ve erdemli olduklarını anladım." (Ö-20)</i>

Tablo 8 incelendiğinde, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin kendilerine sağladığı katkılar ile ilgili görüşlerinin dört temada toplandığı görülmektedir. Bu temalar; "Dil becerilerine katkı sağlama", "Düşünce becerilerine katkı sağlama", "Öğrenilenin kalıcılığına katkı sağlama" ve "Kültürel Bilinci artırmaya katkı sağlama" başlıkları altında öğrenci ifadeleriyle tablolaştırılmış. İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin hoşlarına giden yönleri ile ilgili görüşleri temalara ayrılarak doğrudan öğrenci ifadeleriyle Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9

İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Atasözleri Yoluyla Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Uygulanan Etkinliklerin Hoşlarına Giden Yönleri ile İlgili Görüşleri

Görüşler (Temalar)	Görüş Sayısı	Öğrenci İfadeleri
Eğlenceli bulma	14	<i>"Derste atasözlerinin anlamlarını tahmin ederken çok eğlendik." (Ö-10)</i> <i>"Atasözlerini öğrenirken yarışma yapar gibi keyif aldık." (Ö-19)</i> <i>"Serbest etkinlik derslerindeki sessiz sinema oyunundan daha eğlenceli ve keyifliydi." (Ö-1)</i>
Bulmaca çözmeye benzetme	8	<i>"Atasözünün anlamını bulmaya çalışmak bulmaca çözmeye benziyor." (Ö-2)</i> <i>"Atasözleri bulmaca çözer gibi parçaları birleştirerek ortaya çıkıyor." (Ö-12)</i> <i>"Atasözünün anlamı Bulmaca çözer gibi bazen başında bazen sonunda çıkıyor." (Ö-21)</i>
Farklı bulma	6	<i>"Her zaman işlediğimiz Türkçe derslerinden farklı bir ders işledik" (Ö-25)</i> <i>"Dersleri böyle farklı işlemek atasözleri sözlüğüne bakmaktan daha iyi bence." (Ö-13)</i> <i>" Bu etkinliklerle ders işlemek ilk başta garip geldi ama sonra alıştık." (Ö-14)</i>

Tablo 9 incelendiğinde, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin hoşlarına giden yönleri ilgili görüşlerinin üç temada toplandığı görülmektedir. Bu temalar; "Eğlenceli bulma", "Bulmaca çözmeye benzetme" ve "Farklı bulma" başlıkları altında öğrenci ifadeleriyle tablolaştırılmış. İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerin kendilerini zorlayan yönleri ile ilgili görüşleri temalara ayrılarak doğrudan öğrenci ifadeleriyle Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Atasözleri Yoluyla Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Etkinliklerin Kendilerini Zorlayan Yönleri ile İlgili Görüşleri

Görüşler (Temalar)	Görüş Sayısı	Öğrenci İfadeleri
Soyut anlamlı olduğunu söyleme	12	<i>"Bazen atasözü cümlelerini anlamakta zorlandım. Çok soyut geldi bana." (Ö-13)</i> <i>"Atasözlerini anlamamız için öğretmenimiz ara ara örnekler verdi, somutlaştırdı." (Ö-21)</i> <i>"Atasözlerinin soyut ve mecaz anlamı var biraz düşünmek gerekir." (Ö-24)</i>

Düşündürücü olduğunu söyleme	9	<i>“Bulmaca çözer gibi cümlenin anlamını sürekli düşünüyorsun.” (Ö-2)</i> <i>“Çarkıfelek yarışması gibi sürekli cümleyi düşünerek tahmin etmek gerek.” (Ö-22)</i> <i>“Çok zorlanmasam da anlamak için biraz düşünmek gerekli.” (Ö-25)</i>
Anlamakta zorlandıklarını söyleme	5	<i>“Atasözlerinin içinde anlamını bilmediğim çok kelime var. Anlamakta zorlandım.” (Ö-10)</i> <i>“Atasözlerinin içindeki Arapça sözcükleri hiç anlamıyorum.” (Ö-14)</i> <i>“Bilmediğim kelimeler kafamı çok karıştı. Anlayamadım.” (Ö-19)</i>

Tablo 10 incelendiğinde, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin kendilerini zorlayan yönleri ilgili görüşlerinin üç temada toplandığı görülmektedir. Bu temalar; “Soyut anlamlı olduğunu söyleme”, “Düşündürücü olduğunu söyleme” ve “Anlamakta zorlandıklarını söyleme” başlıkları altında öğrenci ifadeleriyle tablolaştırılmış. İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerin Türkçe derslerinde kullanılmasına ilişkin görüşleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Atasözleri Yoluyla Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Etkinliklerin Türkçe Derslerinde Kullanılmasına İlişkin Görüşleri

Görüşler (Temalar)	Görüş Sayısı	Öğrenci İfadeleri
Evet, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmalı	24	<i>“Evet, Türkçe dersleri hep bu şekilde işlensin. Çünkü daha iyi anlıyorum.” (Ö-12)</i> <i>“Sadece Türkçe dersleri değil diğer derslerde de atasözlerini kullanarak ders işleyelim.” (Ö-1)</i> <i>“Evet, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmalı çünkü böylece paragraf sorularını daha kolay çözüyorum.” (Ö-9)</i>
Hayır, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmamalı	1	<i>“Hayır, Türkçe dersleri böyle işlenmesin. Atasözleri, serbest etkinlikler dersinde verilsin ya da ayrı bir ders olarak işlensin.” (Ö-5)</i>

Tablo 11 incelendiğinde, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin atasözleri yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanan etkinliklerin Türkçe derslerinde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin iki temada toplandığı görülmektedir. Bu temalar; “Evet, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmalı” ve “Hayır, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmamalı” başlıkları altında tablolaştırılmıştır. Görüşme sonucunda, “Evet, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmalı” temasına yönelik 24 ifade yer alırken “Hayır, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmamalı” temasına yönelik sadece bir ifadenin yer aldığı görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma atasözlerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle 2023-2024 eğitim öğretim yılında Türkçe dersinde kullanılan ders kitabında atasözlerinin yer alma durumunu incelenmiş ve inceleme sonucunda Türkçe ders kitaplarında yeterince yer almadığı belirlenmiştir. Nitekim Batur ve Soyucok (2019) Türkçe ders kitaplarında atasözlerinde eleştirel düşünme unsurlarını belirlemeye çalıştığı araştırmasında Türkçe ders kitaplarında hem metinlerde hem de metinlere bağlı etkinliklerde atasözlerine yeterince yer verilmediğini ve daha fazla yer verilmenin gerekliliğinden bahsetmiştir.

Araştırmada deney grubuna gerçekleştirilen atasözleri ile zenginleştirilmiş etkinliklerin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Batur ve Soyucok (2019) atasözlerinin eleştirel düşünme unsurlarını barındırdığını ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine katkı sağlayabileceğini ifade etmiştir. Bu ifade çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmada Türkçe dersinin atasözleri ile zenginleştirilmiş etkinliklerle işlenmesinin öğrenciler tarafından sevildiği, Türkçe derslerinde bu tarz etkinlikler kullanılmasını istedikleri ve öğrencilerin atasözlerindeki manalarını anladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Bağcı (2010) ilköğretim

5. sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeylerini tespit etmeye çalışmış ve öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri yeterli düzeyde algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın alanyazındaki bazı çalışmalarla benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde atasözlerinin kültürel bilinci artırmaya katkı sağladığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde alanyazında da atasözleri, bir dilin kültürüyle olan ilişkisini ortaya koyan en temel söz varlıklarından biri olarak görülmektedir (Alkayış, 2009; Aydın, 2013; Başgöz, 2008). Çalışmanın sonuçlarının bu yönüyle alanyazın ile örtüştüğü ve atasözlerinin kültürel yönünün olduğu ifade edilebilir.

Araştırmada bazı öğrenciler atasözlerinin düşündürücü olduğunu ve bazen anlamakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu ifadeleri atasözlerini yoruma dayalı ve karmaşık olduğunu vurgulayan çalışmalarla paralellik göstermektedir (Honeck, 2013; Xinwei, 2006).

Araştırmada öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda atasözlerinin öğrencilerin dil becerilerine ve düşünce becerilerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Bağcı'nın (2010) çalışmasından elde ettiği ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin okuma, yazma, dinleme ve konuşma dil becerilerinin gelişiminde atasözleri ve deyimlerin kullanılmasının gerekliliği sonucu ile örtüşmektedir. Ayrıca araştırmanın bir sonucu da atasözlerinin öğrencilerin dil gelişimine katkı sağladığı ve kelime hazinelerini geliştirdiği yönündedir. Aytan (2016) da araştırmasında aktif söz varlığının geliştirilmesi için atasözlerinin çocuklara yönelik kitaplarda yaş ve sınıf düzeyleri dikkate alınarak yer alması gerektiğini ifade etmekte ve kitaplarda atasözlerine daha fazla yer verilerek çocukların Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmalarının sağlanması, anlama ve anlatma becerilerini geliştirmelerine destek olunması gerektiğini vurgulamıştır. Bu ifadeler çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda atasözlerinin öğrencilerin kültürel bilincini artırmaya katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Bulut (2013) atasözlerinin kültür aktarımında önemli rol oynadığını belirtmekte ve milli, ahlaki ve kültürel değerlerin atasözleri vasıtasıyla kolaylıkla öğrencilere aktarılabilirdiğini vurgulamaktadır. Girmen'nin (2013) atasözlerinin toplumun değer yargılarını taşıyan ve bunları geleceğe yansıtan özlü ifadeler olarak toplumun kültürel değerlerini geçmişten bugüne ve geleceğe taşıması açısından önemli bir faktör olduğunu ifade etmesi araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda Türkçe ders kitaplarındaki temalara uygun atasözlerinin yetersiz olduğu belirlenmiş ve bu kapsamda Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin sayısının artırılması, Türkçe ders kitaplarındaki temalara uygun atasözlerinin belirlenerek metinlerin ve etkinliklerin bu atasözlerinin anlamına uygun şekilde yeniden tasarlanması önerilebilir.

Atasözlerinin Türkçe ders kitaplarına seçiminde 21. Yüzyıl becerilerinden olan “eleştirel düşünme”yi destekleyen atasözlerinin sayısının artırılması önerilmektedir. Atasözlerinin kültürel bilince sağladığı katkı düşünüldüğünde, ilkokul dördüncü sınıflarda değerlerin öğretiminde atasözlerinden yararlanılması kültürümüzün yeni nesle sağlıklı aktarımına katkı sağlayabilir.

Çalışmada atasözlerinin öğrencilerin dil becerilerine, düşünce becerilerine, öğrenilenin kalıcılığına katkı sağladığı sonucuna ulaşılması sebebiyle atasözlerinin sadece Türkçe ders kitaplarında değil disiplinlerarası bağ kurularak diğer derslere ait kitaplarda da yer alması önerilebilir.

Kısıtlılıklar/Sınırlılıklar

Araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Aydın ilinde yer alan bir devlet okulunda öğrenim gören “Eleştirel Düşünme Ölçeği” uygulanan ve görüşme yapılmasını kabul eden 50 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi ile sınırlıdır. Araştırmanın nicel veri toplama kısmında ölçeğin ilkokul öğrencilerine doldurulması sürecinde biraz zorlanılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili yapılmış çalışmaların azlığı da çalışmanın sınırlılığı olarak ifade edilebilir.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İnkılap Yayınları.
- Alkayış, M. F. (2009). Dini içerikli atasözleri üzerine. *e-Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 8(27), ss. 287-292.
- Aydın, S. (2013). Kültürel bir miras olarak atasözlerinin kullanımı üzerine Türkçe öğretmenlerinin görüşleri. *Folklor/Edebiyat*, 19(75), 173-192.
- Aytan, T. (2016). Türk çocuk edebiyatı üzerine bir söz varlığı çalışması: Atasözleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 425-445.
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeyi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 91-110.
- Başgöz, İ. (2008). Atasözleri hakkında atasözleri ya da atasözlerinin toplumsal anlamı. *Milli Folklor*, 8(70), 85-91.
- Batur, Z. ve Soyuçok, M. (2019). Atasözlerinde eleştirel düşünme unsurları: Türkçe ders kitapları. *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 1119-1132. <https://doi.org/10.22559/folklor.1004>
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Turkish Studies*, 8(13), 559-575.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (Çev. Mustafa Sözbilir). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3th ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Demir, M. K. (2006). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(3), 155-170.
- Duman, M. (2012). *Türk atasözlerinde "ölüm"*. Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı. Ege Üniversitesi Yayınları.
- Gibbs, R. W. & Beitel, D. (1995). What proverb understanding reveal about how people think. *Psychological Bulletin*, S. 118 (1), ss. 133. Global Phenomenon". *Western Folklore* 69(1), 35-54. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.133>
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30(4), 233-252.
- Honeck, R. P. (2013). *A proverb in mind: The cognitive science of proverbial witand wisdom*. Psychology.
- Houser, J. (2015). Nursing research: reading, using, and creating evidence. (3rd ed.). Burlington: Jones ve Bartlett Learning.
- Jayasekara, R. S. (2012). Focus groups in nursing research: methodological perspectives. *Nursing Outlook*, 60, 411-416.
- Karaca, E. ve Pesen, A. (2023). İlkokul dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinin incelenmesi: Yaratıcı düşünmeyi destekleme aracı olarak atasözleri. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 6(1), 18-40. <https://doi.org/10.53046/ijotem.1266658>
- Karakuş, U. ve Keçe, M. (2012). Türk atasözlerinde doğal çevre algısı ve çevre eğitimi açısından önemi. *Zeitschrift für die welt der Türken/Journal of World of Turks*, 4(3), 131-145.
- Katz, A. N. & Ferretti, T. R. (2003). Reading proverbs in context: The role of explicit markers. *Discourse Processes*, S. 36(1), 19-46. https://doi.org/10.1207/S15326950DP3601_2
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45(3), 214-222. <https://doi.org/10.5014/ajot.45.3.214>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Turan, S.). Nobel Yayıncılık.
- Mieder, W. (2010). American proverbs: An international, national, and global phenomenon. *Western folklore*, 35-54.
- Sherzer, J. (1987). A discourse-centered approach to language and culture, *American Anthropologist*, 89(2), 295-309. <https://doi.org/10.1525/aa.1987.89.2.02a00010>
- TDK. (2024). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. (29.05.2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> internet adresinden alınmıştır).
- Uekermann, J. Thoma, P., & Daum, I. (2008). Proverb interpretation changes in aging. *Brain and Cognition*, V. 67(1), 51-57.
- Xin-wei, X. I. E. (2006). An analysis of Chinese proverbteaching in second language teaching [J]. *Language and Translation*, 4, 0-20.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.